Obsah:

Začněme rok kněží s Pannou Marií
P. Gorazd Cetkovský, O.Carm. *1*

„Přišla jsem zachraňovat duše, a hlavně se modlit za kněze."
(Sv. Terezie od Dítěte Ježíše a Svaté Tváře) 3

Nám po tomto putování... (2. část - dokončení)
(Jubileum 300 let poutního místa v Kostelním Vydří jako podnět pro náš duchovní život)
P. Gorazd Cetkovský, O.Carm. *5*

Händelova hudba ke slavnosti Panny Marie Karmelské
Petr Hadraba 10

Začněme rok kněží s Pannou Marií

P. Gorazd Cetkovský, O.Carm.

Až budete mít možnost, prohlédněte si znovu pozorně oltář v poutním kostele Panny Marie Karmelské v Kostelním Vydří. Všimněte si, jak barokní umění[1] rádo dramatizovalo: ztvárnění oltáře totiž vyjadřuje pohyb, děj. Z gest andělů je patrné, že milostný mariánský obraz jakoby „letí" prostorem. Snáší se z nebe a blíží se směrem k vám, kteří před oltářem stojíte. Obklopuje ho světelná záře, oslňující i samotné anděly. Ta je připomínkou oněch zvláštních světelných úkazů, jimiž toto místo na sebe prvotně upozornilo. Ale hlavní význam má, co je vyobrazeno na samotném obraze: Maria drží v náručí Dítě Ježíše, o kterém Simeon prorokoval, že je „Světlo národů" a že proti němu vyvstane veliký odpor... Neostýchejme se dramatizovat trochu i my a zkusme si domyslet, jak pevně musela Maria tehdy Dítě k sobě přivinout, poté co vyslechla Simeonova slova a vzala od starce své dítě zpět do svého náručí!

V každém z nás zůstává po celý život dítě. Někteří jsme v tom docela průhlední, v jiných je toto „dítě" ukryté hluboko, hluboko... A jak reagují děti, když vidí péči a lásku, kterých se dostává jinému dítěti? Volají: „Já taky (to chci)!" Vyprávěli mi nedávno s úsměvem jedni rodiče, že když se starší dcerka nachladila a onemocněla a maminka se o ni starala, mladší sestřička prohlásila: „Já chci být taky nemocná!" - a zakrátko také dostala horečku. My dospělí si taková dětská zvolání v sobě povětšině neuvědomujeme rozumem, ale před vyderským obrazem Panny Marie Karmelské cítíme intuicí: toto poutní místo a tento obraz nám nabízejí: „Maria tě také obejme, přitiskne tě

1 Oltář pořídil kanovník Jan Matěj Butz z Rolsbergu a konsekroval jej 11. července 1772 olomoucký světící biskup Jan Václav Xaver svobodný pán z Freienfelsu.

k sobě, zahrne tě láskou, péčí a modlitbou - pojď a přijmi to!" A když to takto vyslovuji, není to nadsázka, hra slov nebo blouznivá fantazie. To je skutečná Mariina nabídka a já nás chci vyzvat: přijměme tuto její nabídku a úplně prostě prosme: „Ano, Maria, obejmi také mne!" A nemysleme jen na sebe. Vložme do jejího náručí právě tak i své blízké: manželku nebo manžela, děti, vnuky, přátele...

Ale já k tomuto rozjímání přidám ještě jednu pobídku, která mi právě teď připadá hodně důležitá. Benedikt XVI. vyhlásil rok kněží. Teprve nedávno byl zahájen a máme tedy možnost využít jej hned od začátku. A tak chci nyní poprosit každého z nás: vložte Panně Marii do náručí také vašeho kněze, kněze z vaší farnosti. Máte ho rádi? Tím ochotněji to udělejte! Máte s ním problém? - Tak to prosím udělejte také! Maria ho k sobě přitiskne s velikou láskou. A nám při takové modlitbě a ve víře, že Maria to opravdu udělá, může zřetelně dojít, že svého kněze také máme rádi a za hodně mu vděčíme! Nebo nám bleskne poznání, že my sami mu něco ze své lásky dlužíme, že mu třebas musíme ještě něco odpustit, a nebo zaujmout k němu v něčem jiný postoj než doposud.

Už před časem mě velmi obohatilo, když jsem mohl poznat rodiče jednoho kněze, svého spolužáka ze semináře. Při setkání s nimi jsem vyrozuměl, že ti prostí, hodní lidé v sobě nosí dvě silné obavy: tu první - aby jejich syn jako kněz měl dostatek lásky pro své farníky, aby jim dobře sloužil a oni aby ho „brali" a měli ho rádi. A druhá obava těch rodičů byla: aby jejich syn z kněžství neodešel. Protože čas od času se nějaký takový odchod z kněžství stane a zarmoutí mnohé. A od té doby mi častěji napadá: snažme se i my své kněze někdy vidět takto „z druhé strany" - očima starostlivých zbožných rodičů, kteří milují Boha i své dítě, jež se mu dalo do služby, očima Panny Marie, která tohoto kněze mateřsky objímá a snaží se dát mu pro jeho službu co největší zázemí.

A teď už jen vysvětlím, jaké texty z Písma svatého jsem vybral k tomuto našemu rozjímání. Stěžejní je úryvek z Lukášova evangelia o setkání svaté rodiny se Simeonem v jeruzalémském chrámě (Lk 2,25-35). Evangelista píše, že Simeon „vzal dítě do náručí", podle latinského znění bychom mohli přeložit doslova: „na lokty". Toto slovo se vyskytuje v Písmě jinak zřídka, najdeme ho ještě u proroka Izaiáše (49,22-23): *„Tak praví Pán, Hospodin: „Hle, pokynu rukou pohanům, národům zdvihnu své znamení.* ***Přinesou tvé syny v náručí****, tvé dcery budou neseny na ramenou. Králové budou tvými pěstouny, královny tvými chůvami..."* Dlouho jsem váhal, jestli tento text pro naše rozjímání použít. Prorok povzbuzuje vyvolený národ, trpící v babylonském zajetí. Slibuje Izraelitům velkolepý návrat do vlasti. Přestože v dřívějších dobách

byla mezi národy daleko větší neschopnost navzájem se snášet, pohanské národy překonají svou cizotu vůči Božímu lidu a - právě proto, že je lidem Hospodinovým - pomohou mu, ba poslouží. I tak, že jeho děti vezmou do náručí a na ramena a takto je ponesou do Jeruzaléma... Hodí se to k našemu tématu? Ano. Nám tyto verše Starého zákona mohou být povzbuzením, abychom se snažili překonávat všechnu cizotu, která se někdy vtírá mezi nás a naše kněze, a „nesli je" svou spoluprací s nimi při jejich službě. A také: právě proto, že jsou služebníky Ježíše Krista v jeho církvi a v dnešním světě.

Naopak ani chvíli jsem nezaváhal, když mne napadlo připojit k tomuto našemu zamyšlení úryvek z prvního listu apoštola Pavla Korinťanům, který známe pod lidovým názvem Velepíseň lásky (1 Kor 12,31-13,8). Je v tom z mé strany trocha provokace, protože jsme dost bezmyšlenkovitě zvyklí, že se tento text čte na svatbách, kdežto nyní si ho připomínáme v souvislosti se zcela jinou stránkou života. Ale svatý Pavel nepsal své řádky jen pro snoubence a manžele a proto, abychom měli v kostelích co číst při oddavkách. On ve svém listě mluví o lásce jako o základu křesťanského života ve všech jeho oblastech, jako o základu života církevního společenství vůbec. Nesmíme záběr Božího slova zužovat jen na určitou výseč. A tak je pro nás užitečné na začátku roku kněží a při rozjímání o vztazích vás, věřících laiků, ke kněžím a nás, kněží, k farníkům se vrátit ke slovům: *láska je shovívavá, dobrosrdečná, nezávidí, nerozčiluje se* atd. Kéž ani v těchto vztazích nám nechybí dostatek lásky.

Kéž nám k tomu pomáhá příklad mateřské lásky Panny Marie. Kéž pod její ochranou dobře prožijeme rok, zaměřený na posvěcení kněží.

„Přišla jsem zachraňovat duše, a hlavně se modlit za kněze."[2]

(Sv. Terezie od Dítěte Ježíše a Svaté Tváře)

(Úryvek z článku otce biskupa Guy Gauchera Terezie a kněží, česky vyšlo ve sborníku Učitelka prostoty v Karmelitánském nakladatelství Kostelní Vydří v roce 1997, str. 36-37.)

Víme, jak rozhodující význam mělo pro Terezii její „obrácení" o vánocích 1886. Bylo jí téměř 14 let, byla neustále přecitlivělá, „plakávala proto, že předtím plakala", a sama sebe se ptala, jak s takovou slabostí bude moci jednoho dne vstoupit na Karmel. Oné noci však zaplavila její duši Boží síla a Terezie

2 AS 145. Tato slova pronesla Terezie při kanonické zkoušce, která předcházela její profesi.

začala *„běžet jako obr“*. Konečně vyšla sama ze sebe a otevřela se: *„do mého srdce vstoupila láska“* (AS 96).

Aféra Pranzini byla pro ni příležitostí angažovat se za hříšníky. Zcela se vydává, aby zachránila vraha z ulice Monraigne v Paříži, který podřezal dvě ženy a malé děvčátko. Ve chvíli, kdy vystupuje na gilotinu, líbá Pranzini krucifix, podaný mu kaplanem, ačkoli předtím odmítal jakýkoli náboženský úkon. Pro Terezii je toto znamení rozhodující: ano, musí se ukrýt na Karmel, aby se modlila a zachraňovala hříšníky. Pranzini je jejím **„prvním dítětem“** (AS 98).

Když se více seznámila s Karmelem, uvědomuje si, že jedním z hlavních záměrů Karmelu reformovaného Terezií z Avily je modlit se za kněze. Nechápe to: modlit se za Pranziniho - to samozřejmě, avšak modlit se za kněze, když jsou to andělé - k tomu přece není žádný důvod. Když se dívá na obraz Ukřižovaného, říká: *„Chtěla jsem dávat pít mému Miláčkovi, a sama jsem se cítila stravována **žízní po duších**... Nepřitahovaly mě ještě duše kněží, ale duše **velkých hříšníků. Hořela jsem** touhou vytrhnout je z věčných plamenů“* (AS 97).

Co ji přimělo změnit názor? Pouť do Říma. Všechno přichází ve svůj čas. Tento měsíc strávený na cestách byl pro ni cennou zkušeností. Byla jí velice silně poznamenána a zvláště tím, co poznala o kněžích. Pouti se zúčastnilo 197 poutníků, mezi nimi 75 duchovních. V tomto prostředí prožila Terezie jeden měsíc. Cestovala s nimi vlakem a pobývala s nimi v nejlepších hotelích. Uvědomila si, že kněží nejsou „andělé“: uměli se dobře najíst, jejich konverzace ke konci jídla nebyla vždy povznášející, měli své drobné vrtochy. Během pouti vznikly též klepy, poněvadž osmadvacetiletý abbé Leconte, básník a umělec, ani na chvilku neopustil obě hezké sestry Martinovy, jež byly ostatně jeho farnicemi. A to už Terezie vůbec nemluví o bezpočtu italských kněží, s nimiž se setkávala ve všech svatyních, které navštívila. V jejích vzpomínkách nacházíme výsledek těchto setkání:

*„Ach, v Itálii jsem pochopila **své povolání!** Nešla jsem zbytečně příliš daleko pro tak užitečné poznání! Měsíc jsem žila s mnoha **svatými kněžími** a viděla jsem, že sice je jejich vznešená důstojnost povznáší nad anděly, nejsou však proto méně lidmi slabými a křehkými... Jestliže svatí kněží, které Ježíš ve svém evangeliu nazývá **‚solí země‘**, ukazují svým chováním, že potřebují nejvyšší měrou modlitby, co potom říci o těch, kteří jsou vlažní? Neřekl snad Ježíš také: „Jestliže však sůl ztratí chuť, čím bude osolena?“ Milá matko, jak krásné je povolání, které má za cíl **uchovávat sůl** určenou duším! Toto je povolání Karmelu, neboť jediným cílem našich modliteb a našich obětí je být **apoštolkou apoštolů** a modlit se za ně, zatímco oni hlásají duším evangelium svými slovy a zvláště svým příkladem... Musím přestat, protože kdybych dál mluvila o tomto námětu, nebralo by to konce!...“* (AS 119)

Nám po tomto putování...

2. část - dokončení

(Jubileum 300 let poutního místa v Kostelním Vydří jako podnět pro náš duchovní život)

P. Gorazd Cetkovský, O.Carm.

Důležité okamžiky putování

V historii byly poutě provázeny nápadnými vnějšími projevy (korouhve, zpěv dlouhých poutnických písní, modlitby u křížů a božích muk apod.). Dnes obecně jsme v těchto projevech skrovnější a střízlivější. Ale nechceme být pouhými turisty. Připomínám opakovaně sobě i druhým: mezi turistou a poutníkem je veliký rozdíl. Především ve vnitřním postoji: turista jen nezávazně okukuje, posuzuje, mnozí z nich stále mluví a vše komentují - i v kostelích. Při takovémto přístupu mnohdy ani nepostřehneme, jak jsme plní sami sebe, jak těžko jsme skutečně oslovitelní a proměnitelní. K pouti naopak patří snaha ztišit se, určitá stálá usebranost a do hloubi nitra sahající vnímavost, ochota a přímo touha nechat se proměnit. To vše jako důsledek úsilí zaměřit se na Boha a na setkání s ním. K tomu se velmi hodí slova Jana Křtitele o Ježíši: „On musí růst, já však se menšit“ (J 3,30).

Ať už je naše putování provázeno vnějšími projevy více či méně, rozhodně je velmi důležité nepromarnit klíčové okamžiky pouti. V poutní tradici se jich osvědčilo několik. Přitom obecně platí: těžištěm pouti a tedy i každé její etapy a každého jejího klíčového okamžiku je modlitba. Pokud při ní dokážeme vhodně čerpat z pokladu Písma, je to výborné. O slyšeném Božím slově totiž můžeme rozjímat ještě potom každý sám během cesty. Ruku v ruce musí s modlitbou ale jít i dobré průběžné zajištění všeho, co s putováním souvisí po stránce organizační a technické. Těžko může modlitba pronikat naše srdce, pokud pro ni například zvolíme místo těsně při frekventované silnici, kde ji ostatní pro hluk neslyší, nebo se dokonce necítí bezpečně.

Po delší nebo kratší době, kdy pouť zamýšlíme, rozhodujeme se pro ni a pak ji připravujeme, je velmi vhodné vykonat nějaké formální **zahájení pouti** modlitbou např. ve farním kostele nebo na jiném vhodném místě. Je-li přítomno

men kněz nebo jáhen, může poutníkům na cestu požehnat. Od té chvíle je pak všem jasné, že „už jsme začali", a spoléháme na to, že Bůh naši zahajovací modlitbu vzal vážně.

Rozsah, způsoby a obsah modlitby během putování záleží na zájmu a vynalézavosti poutníků (hlavně vedoucích pouti) a na okolnostech. Zvláštní pečlivost se ale vyplatí věnovat dobrému prožití **poslední fáze cesty**, závěru putování, těsně před příchodem na poutní místo. Poutní knížky, napomáhající k dobrému vykonání pouti, tradičně obsahovaly modlitbu „při spatření poutního místa". Pokud je to možné, je dobře tuto část cesty putovat opravdu pěšky a v modlitbě. Na různých poutních místech se v blízkosti poutní svatyně můžeme napojit na řetězec kaplí nebo jiných zastavení, jež nás už k cíli dovedou. V dřívějších dobách duchovní správcové poutního místa vycházeli procesím poutníků naproti a na poslední části cesty je doprovázeli. Podle vzpomínek pamětníků vítali u Vydří kněží poutníky přicházející ve směru od Dačic u křížku na rozcestí, kde od cesty na Studenou odbočuje doprava cesta do vesnice.

Vyvrcholením poutě je pak **modlitba v poutním kostele.** To je čas a místo pro to, abychom Bohu předložili onen úmysl, s nímž jsme se na pouť vydali. Vědomí, že jsme dosáhli cíle pouti, a únava, připomínající nám, že to nebylo snadné, jsou osobitými okolnostmi této naší modlitby. Je na nás, jakou jí dáme podobu. Zda se spokojíme s modlitbou společnou (modlí-li se ji naše poutnické společenství), zda můžeme být na mši svaté (která i v této situaci je vrcholem modlitby církve), zda je příležitost ke svátosti smíření a využijeme jí, a také – v neposlední řadě – kolik prostoru dáme své osobní modlitbě. Jistě máme všichni zkušenost: jak je dobře varovat se spěchu! A jak nepříjemné je, když právě pro tuto modlitbu nemáme dost klidu. Staré zpěvníky uvádějí modlitbu „po příchodu na poutní místo před zázračným obrazem Panny Marie" a modlitbu „před obrazem Panny Marie na rozloučenou". Vnímaly tedy čas strávený v mariánském poutním kostele jako setkání s Pannou Marií „z očí do očí."

Obdobně k začátku pouti odpovídá dobře naší povaze, abychom pouť také nějakou formou uzavřeli. Takové **zakončení pouti** můžeme vykonat ještě na poutním místě, nebo doma ve farním kostele nebo tam, kde jsme pouť začínali. Naše modlitba přitom samozřejmě obsahuje poděkování za Boží ochranu během pouti, za všechny přijaté milosti a obvykle i vyjadřuje rozhodnutí vytrvat v prožitém obrácení srdce a prosí o Boží pomoc k tomu.

Řekne-li se **upomínka z pouti**, vybaví se asi mnohým z nás spousta laciného nevkusu, kterým bývají upomínkové předměty provázeny už po generace a se snad nevykořenitelnou houževnatostí. Na druhé straně mnozí máme snahu odnést si z poutního místa na památku kamínek, větévku, šišku či jiný předmět, který by nás pak doma upomínal na naše putování, jeho vůdčí myšlenku a průběh. Dobře totiž známe svou povrchnost a zapomnětlivost a chtěli bychom dostát Božímu slovu, které nás vybízí nezapomínat na Boží skutky (Ž 78,7). Ta upomínka, umístěná na našem pracovním stole nebo naaranžovaná někde v bytě, nám bude výzvou obnovovat v sobě ducha vykonané pouti a nevracet se do starých kolejí. Stejně možná mluvily k našim babičkám poutní obrázky, které měly za sklem v kredenci, to jen my jsme v nich viděli pouhé tretky...

Nakolik je to vše podnětné pro náš život obecně

Když jsme si v tomto našem zamyšlení uvědomili několikerý duchovní rozměr křesťanské pouti, podtrhněme ještě, že pouť není „skleník", ve kterém bychom si vytvářeli umělé prostředí, nepropojené s naším ostatním životem. Všechny stránky putování, které jsme zmínili, mají být přítomné - třebas ne tak zřetelně - v celém našem křesťanském životě. Nejen během putování, ale vždy je náš život přibližováním se k věčnosti, do plnosti Božího království. Také úsilí o obrácení je naším celoživotním úkolem, protože po celý život nám naše vrtkavost, lenost a různá pokušení utlumují a rozostřují naše zaměření na Boha. Rovněž tak si po celý život prostřednictvím sebekázně a skromnosti hledíme uchovávat si svobodu Božích dětí, které se nám dostalo vírou a křtem. A jako je pouť svátkem, tak i v ostatním životě při různých příležitostech - navzdory dnešnímu sklonu k individualismu a ke konzumnímu životnímu stylu, navzdory obvyklému upřednostňování výkonu - slavením svátečních chvil a dní obnovujeme v sobě cit pro cenu vztahů, vzájemnou sounáležitost a otevřenost pro hodnoty duchovní. A tak bychom mohli uvažovat i o dalších stránkách pouti.

Několik postřehů konkrétně z poutního místa v Kostelním Vydří

Díky pečlivému historickému bádání P. Jindřicha Charouze[3] jsem se letos mohl znovu a bedlivěji zamyslet nad historií vyderského poutního místa. Vždy v průběhu oněch tří set let to bylo jen prosté, venkovské, malé poutní místo. Ale to, co tu naši předkové prožili a jakou podobu poutnímu místu dali, je pro nás inspirací.

Baldachýn nad obrazem Panny Marie i gesta andělů při hlavním oltáři chtějí zřetelně ukázat: zde se otevřelo nebe, vylila se zář oslňujícího světla shůry. Maria se nám přiblížila, ona sama si vyvolila toto místo. Nese v náručí svého Syna. Nepřibližuje nás jen sobě, ale hlavně Kristu. To z poutního obrazu můžeme dobře vyčíst. A Maria svou náruč otvírá také nám. Nabízí se i nám jako soucitná Matka. A dalším darem, který nám podává její ruka, je škapulíř - symbolický šat, znamení její mateřské péče o Karmel.

Zajímavá je i tato epizoda z rané historie poutního místa. Když se olomoucká konzistoř roku 1735 zdráhala dát dovolení ke stavbě nové, větší kaple a navrhovala naopak přenést obraz Panny Marie do farního kostela, vyderští se mariánského místa na návrší nebyli ochotni vzdát. Neslevili a po několika letech dosáhli svého. Byli totiž přesvědčeni: na tomto místě Bůh vykonal zázrak,

3 Viz článek v předchozím čísle časopisu Karmel.

tzn. oslovuje nás tím a pobízí k živé víře. Takové Boží oslovení je nezaměnitelné, neměli bychom s ním zacházet lehkomyslně, manipulovat jím nebo na ně nedbat... Což nám poskytuje příležitost zamyslet se nad tím, že i v našem životě je důležité nepoddávat se lenosti nebo zbabělosti. Jestli cítíme, že nás Bůh oslovuje a k něčemu nás vyzývá, tak bychom za tím měli skutečně jít a nelekat se ani překážek, které se nám staví do cesty.

V dolních rozích milostného obrazu je vypodobena dvojice erbů, patří zakladateli a jeho ženě. Nad bočním vchodem kostela je zavěšen z kamene vytesaný dvojerb syna a jeho manželky, též dobrodinců poutního místa. To vyjadřuje sounáležitost oněch manželských párů - ve společném životě i ve zbožnosti a štědrosti. Dáte-li mi za pravdu, můžeme v tom spatřovat symbol něčeho důležitého: sem k Panně Marii do Vydří nikdo nepřicházíme jen sami za sebe. Všichni jsme nějak spojeni s dalšími lidmi (v různé míře pokrevního příbuzenství, přátelství apod.) a ty druhé sem neseme ve svém srdci. I kdybychom na to zapomněli, zde jsme na to jemně upozorněni. A měli bychom tu na ně pamatovat ve své modlitbě. Jsou-li naše vztahy s nimi krásné nebo naopak hodně těžké, pak tím spíš.

Nezvyklé plechové dveře mezi sakristií a kostelem (a podobně na oratoři) dávají vyrozumět: kdysi byl tento kostel otevřený ve dne v noci. Jen sakristie bývala zamknutá a chráněná proti zlodějům. Tedy kostel byl k dispozici pro modlitbu neustále. To nás pobízí k osobní modlitbě, umět zůstat sami s Bohem. Je důležité, abychom se na pouti Bohu odevzdali v nejosobnější rovině svého života.

Při budování nové, větší kaple ve 30. letech 18. století hrála svou roli také snaha umožnit poutníkům na tomto místě účast na svátostech: být na mši svaté, přijmout svaté přijímání a také se vyzpovídat. S tím pak se otvírala možnost získání odpustků. Rozumějme: i v našem životě bude touha po svátostech a jejich vděčné a pozorné přijímání vždy velikou příležitostí k hlubokému spojení se s Bohem.

Jen postupně se po celé 18. století vyderské poutní místo rozvíjelo přičinlivostí členů rodu Butz z Rolsbergu. Kdyby jich nebylo, dávno by asi upadlo v zapomenutí. Jen díky jejich věrnosti a houževnatosti přibývaly stavby, vysazené stromy, úpravy terénu. Osobní zbožnost se tu pojila s rodinnou tradicí (snahou navázat na dílo předků) a s péčí o zbožnost jejich poddaných. Když o tom přemýšlíme, nutí nás to v okolnostech současného světa zvažovat: jak můžeme my v našich rodinách vytvářet a udržovat hezké, nosné tradice? I nám by možná pomohlo něco takového. Mít nějaký ušlechtilý „projekt", přesahující okruh našich vlastních osobních nebo rodinných zájmů,

dílo, při němž se nevysilujeme vzájemnými malichernými spory, ale společně se v něm nasazujeme. Tak Butzové po generace věnovali svou přízeň tomuto poutnímu místu. A my všichni z toho stále těžíme: díky tomu je tu dnes kostel, rezidence (klášter), ambit. To vše narůstalo prostým úsilím a prací.

Výročí tři sta let existence poutního místa v Kostelním Vydří je pro nás tedy podnětem střežit si, aby pro nás Vydří bylo opravdu poutním místem. Když jako (pravidelní či příležitostní) poutníci prohloubíme svůj vztah k tomuto poutnímu místu, budeme si dobře vědět rady i na každém jiném poutním místě. (I když je pro nás Kostelní Vydří samozřejmě nezaměnitelné.) Nebuďme nikdy jen zvědavci nebo turisty, buďme poutníky, kteří směřují k nebeskému Jeruzalému, kteří si putováním připomínají, že cílem našeho života je spočinout v Boží náruči. Kteří těžkosti svého života považují za obtíže putování, a povzbuzují se vědomím, že cíl za to stojí. Kteří dobře vědí, že čas daný Pánu Bohu není vyhozený čas, i když kvůli tomu práce musí chvíli počkat. Kteří jsou si vědomi, že setkání s Bohem při pouti je nějakým způsobem svátek a že dává sílu jít dál. Buďme poutníky, kteří toto poutní místo milují právě jako poutní místo.

Händelova hudba ke slavnosti Panny Marie Karmelské

Petr Hadraba

„Jak jsem plakal při tvých hymnech a zpěvech, tak mocně mě dojaly líbezně znějící hlasy tvé zpívající církve. Ty hlasy vnikaly do mých uší, pravda mi pronikala do srdce, tím se rozhoříval cit zbožnosti, tekly mi slzy a bylo mi v nich dobře.“

Svatý Augustin, Vyznání, 9,6

Řím, počátek osmnáctého století...

Slavnost Panny Marie Karmelské, „Madonna del Carmine“, je zde vždy velikou událostí. Důležitým místem oslav je karmelitánský kostel Santa Maria di Montesanto na Piazza del Popolo.[1] Slavení začíná již v předvečer prvními večerními

1 Tento chrám, jeden z kostelů – „Dvojčat“ na zmíněném náměstí, jak jim říkají Římané, patřil karmelitánům kongregace (reformního proudu uvnitř řádu) Congregazione Primo Istituto (chtěli zachovávat karmelitánskou řeholi v její prvotní podobě a přísnosti). I celá kongregace byla nazývána „di Monte Santo“ a byla založena v Catanii na Sicílii v roce 1619 a existovala až do roku 1783. Kostel na Piazza del Popolo byl římským sídlem této kongregace a sídlem její provincie, zahrnující papežská území (tzn. konventy na italském poloostrově;

chválami a vigilií, v den slavnosti se koná slavná mše svatá a večer druhé večerní chvály. Je vyzdobeno i celé okolí, v přilehlých ulicích se staví světelné slavobrány, jejichž řetězec se vine až k Piazza di Spagna a k Piazza S. Carlo.[2] Není to jen krása pro oči, slavnost provází každoročně i fantastická produkce hudební, kterou bývají pověřeny největší celebrity italského hudebního života.

Řím, Piazza del Popolo

Na jaře roku 1707 přijíždí do Říma mimořádně nadaný mladý hudebník, skoro ještě chlapec. Tehdejší kronikář Francesco Valesio píše: „Nedávno do našeho města přicestoval Sas, který je vynikajícím hráčem na cembalo a hudebním skladatelem. Dnes vzbudil obrovský dojem svou hrou na varhany v chrámu svatého Jana v Lateráně, k velikému úžasu všech...“ Tento dvaadvacetiletý mladík není nikdo jiný, než Georg Friedrich Händel (1685–1759). Rychle se zapojuje do hudebního života Říma. Získává si přízeň mnoha důležitých mecenášů, markýze Francesca Ruspoliho a kardinála Carla Colonny. Markýz Ruspoli ho přivádí do Accademia dell'Arcadia. Ta shromažďuje smetánku těch

Sicílie byla samostatnou provincií). Karmelitáni této kongregace nejen usilovali o přísnější řeholní život s důrazem na modlitbu a kontemplaci, ale také velmi tíhli k misijnímu působení. Po několika nezdařených pokusech započít misii v Persii nebo ve Svaté zemi rozvinuli misijní práci v Dalmácii. – Tyto informace nám poskytl ochotně z Říma P. Giovanni Grosso, O.Carm., děkujeme!

2 Simon Nolan, O.Carm: „Carmel and Music II: Handel's Music for the Carmelites“, *Carmel in the World* 2003, Vol. XLII, Nr. 1.

G. F. Händel jako chlapec

Portrét G. F. Händela od Balthasara Dennera kolem r. 1727

nejproslulejších, kdo v Itálii něco znamenají v literatuře, filozofii, umění a mezi aristokracií. Byla založena pod patronací královny Kristýny Švédské, kontroverzní postavy, která se vzdala trůnu, konvertovala ke katolictví a strávila pak velkou část života v Římě. Arkádie se schází v zahradách na pahorku Esquilinu. Jejími členy byla celá řada kardinálů, knížat, královen a vévodů a postupně i pět papežů. Jen Händel nemůže být přijat, ještě mu totiž není požadovaných čtyřiadvacet...

Kardinál Pietro Ottoboni je velkým podporovatelem hudby a hudebníků. Je mecenášem a osobním přítelem Arcangela Corelliho, jemuž také poskytuje bydlení, podporuje Alessandra Scarlattiho, Antonia Vivaldiho a Antonia Caldaru, sám píše libreta ke kantátám a oratoriím. Sídlí v Palazzo della Cancelleria. Sem se následně soustřeďuje hudební život, když byl v Římě vydán zákaz provozovat operu. (Skladatelé se teď o to víc zaměřují na tvorbu pro chrám.) V paláci kardinála Ottoboniho se konají koncerty, ale i různé soutěže ve virtuositě. Při jedné z nich je Händelovým soupeřem Domenico Scarlatti. Händel na celé čáře vyhrává ve hře na varhany. Později, kdykoliv Scarlatti mluví o Händelovi, přežehnává se znamením kříže... Händel dostává přezdívku „il Sassone famoso", proslulý Sas, nebo „caro Sassone", drahoušek Sas.

Kardinál Carlo Colonna i celá jeho rodina jsou velicí přátelé Karmelu. Po dlouhá léta podporují karmelitánský řád. To Colonna platí hudbu a hudebníky o slavnosti Panny Marie Karmelské a hradí i všechny další výdaje, spojené se slavením svátku ve Věčném městě. Počátkem roku 1707 sní karmelitáni o tom, že pro letošek nechají zhudebnit nešpory této slavnosti, které se v řádu obvykle zpívají na staré chorální nápěvy. Radí se o tom se svým příznivcem kardinálem Colonnou. Ten jim pro tento úkol navrhuje a vřele doporučuje mladého Händela. Tak dochází k tomu, že vznešeným úkolem zkomponovat hudbu pro Pannu Marii, pro slavnost Madonna del Carmine roku 1707, je pověřen tento mladíček, cizinec a ještě k tomu luterán.

Portrét Händela - kopie od Hanse Lista podle Philippa Merciera, 1748

Hrobka kardinála Carlo Colonny

Řím, dvacátá léta třináctého století...

Společenství poustevníků z hory Karmel touží stále naléhavěji, aby jejich způsob života byl uznán Svatým stolcem. Krátce nato, co společenství na hoře Karmel vzniklo, totiž čtvrtý lateránský koncil zakazuje zakládání dalších nových řádů, řídících se vlastní řeholí. Svatý František to i přesto ještě stíhá, jeho řehole je papežem potvrzena. Svatý Dominik také dosahuje schválení svého řádu, ale nezbývá mu, než si pro něj vybrat některou z již existujících řeholí. Společenství poustevníků, pocházející ze vzdáleného Karmelu, musí v Evropě čelit nedůvěře, protože je tu zatím málo známé a protože je podezíráno, že vzniklo navzdory zmíněnému rozhodnutí koncilu. V lednu roku 1226 se karmelitáni obracejí na papeže Honoria III. a prosí ho o uznání svých řeholních pravidel. Ten je potvrzuje bulou „Ut vivendi normam"ze 30. ledna 1226.[3]
Legenda líčí průběh událostí podrobně a barvitě: papež Honorius III. chce prosbě karmelitánů vyhovět. Miluje Pannu Marii zvláštním způsobem, vždyť sám začínal hned po studiích jako kanovník v Santa Maria Maggiore a všem ještě znějí v uších jeho překrásné homilie o Matce Boží. (Až se jednou skončí jeho pozemská pouť, bude v této největší Mariině bazilice pochován.) Teď by s ra-

3 Honorius III. schvaluje karmelitánům jejich řeholi jako „pravidla pro život", autoritu skutečné „řehole" jí přizná až papežské schválení Řehořem IX. roku 1229. Stojí za pozornost, že žít podle „pravidla pro život" ukládá Honorius III. karmelitánům s odůvodněním: „na odpuštění hříchů".

dostí karmelitánskou řeholi uznal a schválil, jen kdyby zde nebyla ta silná opozice, zejména jistí dva kardinálové, kteří jsou tak ostře proti. Ustaraný Honorius jim už už podléhá, odkládá texty řehole stranou, chce ještě nějak získat čas.

Tu noc se mu ve snu zjevuje sama Panna Maria. Je vážná, ve tváři má přísný výraz, hovoří k němu latinsky: „Mým přáním se nesmí odporovat a záležitosti, které prosazuji, se nesmí nechávat ležet bez povšimnutí!"[4] Přikazuje Honoriovi, aby nedbal na odpůrce a aby pravidla Karmelu ihned potvrdil, protože řád bude pro církev zdrojem velikého dobra. Pak Honoriovi sděluje, že oba zmínění oponenti budou z tohoto světa vbrzku odvoláni. Ráno přichází šokující zpráva: oba kardinálové tu noc opravdu náhle zemřeli! Honorius si nechává ihned přinést text řehole a potvrzuje ji bulou, kterou jsme již zmínili.

Bratři karmelitáni mají velikou radost. Od počátku cítí Mariinu něžnou mateřskou ruku, ochranu jejího pláště a její vedení. Nyní Panna Maria zasahuje v jejich prospěch i svým zjevením. Vyprávění o těchto událostech se v řádu s láskou uchovává, připomíná se každoročně při nočních hodinkách v den slavnosti Panny Marie Karmelské a později se stává námětem latinského textu moteta, které si karmelitáni nechali zkomponovat k nešporám této slavnosti. Začíná slovy „Saeviat tellus inter rigores":[5]

Byť země běsní s krutostí,
útočí, bouří, vy, karmelitáni, se nebojte!
I když Lucifer řve zprostřed plamenů,
osnuje lsti, vy se hrozbám podsvětí zasmějte!

Aby potvrdil karmelitánský řád,
zjeví se Panna spícímu Honoriovi,
její světlo zamihotá nocí a přibude ho tak,
že ve srovnání s ním
mdlé je slunce, mdlá je luna.

4 *Lexikon für Theologie und Kirche*, Freiburg 1957-68, heslo „Honorius III.", G. Hierzenberger, O. Nedomansky: *Erscheinungen und Botschaften der Gottesmutter Maria*, Bechtermünz Verlag 1998, R. Ernst: *Lexikon der Marienerscheinungen*, Altötting 1989.

5 Hymnus přeložil P. Gorazd s cennou dopomocí P. Ivana Hrůši. Nepodařilo se nám zatím zjistit, jaké postavení v liturgii nešpor tento text měl. Bývá považován za hymnus, kdežto Parrottovo zhudebnění (viz níže) ho uvádí jako alternativní antifonu k nešporám. Důkladná studie: Augustin M. Forcadell,O.Carm.: *Commemoratio solemnis Beatae Mariae Virginis de Monte Carmelo. Historia et liturgia*, Institutum Carmelitanum, Roma 1951, která uvádí všechny známé liturgické texty k této slavnosti, tento text vůbec nezná.

Ó, sladká noci, jasný pokoji,
trvej karmelitánům dlouho a nepohnutě![6]
Ať tě nejitří krutá Megéra,[7]
když se line láskyplné světlo Mariino!

Věrné hvězdy, vaší budiž starostí,[8]
ať jsou karmelitáni zachováni světu;[9]
pevný a bezpečný ať je váš pokoj,
jímž mají oblažovat[10] smrtelníky.[11]

Pod ochranou tak znamenité Panny,
karmelitáni, slavte vítězství,
bezmocný je Lucifer,
neškodné jsou (jeho) střely,
karmelitáni, jásejte! Aleluja!

Tento text dostal tedy mladý Georg Friedrich ke zhudebnění. K tomu i texty žalmů, kterých bylo tehdy v oficiu pět.

Stručný průvodce Händelovou hudbou ke slavnosti

Moteto „Saeviat tellus" je komponováno pro sólový soprán s orchestrem. Sopránový part jakoby ani nebyl psán pro člověka s jeho lidskými omezeními. Zvlášť první árie a strhující závěrečné Aleluja neberou žádný ohled na možnosti lidského hlasu. Závratná koloratura, trioly v hrozném tempu, jako by snad sopranistka měla na krku klávesy! Rychlé noty se náhle zastavují na rovném dlouhém tónu - když už ale není, kde na něj vzít dech! A pak ty šílené výšky, tříčárkovaná „c"... Zřejmě to skladatel při komponování slyšel zpívat někým, kdo není limitován naším hmotným světem...

6 Noc je tu míněna jako čas Mariiny přízně a ochrany, kdy se zjevila papeži Honoriovi; tedy: má trvat Mariina ochrana.

7 Jedna ze tří antických furií, tj. bohyň pomsty. Byly zosobněním ztráty zdravého rozumu, jež jako trest jde vzápětí za zločinem a žene člověka k novým zločinům. Byly představovány s pochodněmi v rukou a s hady ve vlasech. (Dle: J. Pražák, Frant. Novotný, J. Sedláček, *Latinsko-český slovník*, heslo: furia.)

8 Hvězdy tu vystupují jako ochranné mocnosti zmíněné požehnané noci. Může to být poetický prostředek, ale může to být myšleno i doslova: ještě v renesanci byla nebeská tělesa pojímána jako těla astrálních duchů a zdroje nebo zprostředkovatelé vlivu, který vychází od Boha a který hvězdy sesílají na zem.

9 Tj. aby řád nebyl zrušen.

10 Volíme pro překlad toto zastaralé slovo, protože v něm lze slyšet spojitost s pojmy „blahoslavenství" a „blaženost".

11 Spíše bychom v tomto verši čekali význam: „(pokoj) jemuž se mají těšit smrtelníci." V latinském znění by to znamenalo změnit jedno písmeno (beari namísto beare; a totéž kvůli rýmu i na konci druhého verše téže strofy). Ale nepodařilo se nám najít zdroj, ze kterého bychom mohli ověřit nebo opravit to znění básně, které máme k dispozici.

Střední část „Ó, sladká noci, jasný pokoji," je naopak klidná, líbezná, útěšná. V této hudbě již vzdáleně slyšíme Händelovu pozdější velmi slavnou árii z „Mesiáše" o Dobrém Pastýři: „He shall feed his flock like a shepherd,"[12] plnou Ježíšovy něhy a lásky. Zde v motetu pro karmelitány nás skrze tuto hudbu naplňuje něha a láska Mariina, cítíme hluboký Boží pokoj, kterým Pán karmelitány obdarovává. Závěrečné Aleluja patří k tomu nejlepšímu, co Händel v životě napsal. Ale nemylme se: autorská práva patří Duchu Svatému! Georg Friedrich to jen přepsal na čisto...

Dnes jsou známy jen tři Händelem zhudebněné žalmy. Jako první byl dokončen žalm 110 (109) „Dixit Dominus", „Hospodin řekl mému Pánu: Seď po mé pravici, dokud nepoložím tvé nepřátele za podnož tvým nohám." Je komponován pro největší obsazení: dva soprány, alt, dva tenory, bas, sbor a orchestr. Rukopis nese datum 4. dubna 1707 a je zřejmě nejstarším dochovaným Händelovým autografem vůbec. Hudba začíná neobyčejně dramaticky a burcuje naši pozornost k Božímu slovu, které předpovídá, že Mesiáš bude nejen synem Davidovým, ale i Božím. Výklad tohoto žalmu nám zanechal v Matoušově evangeliu sám Pán Ježíš.[13] Zaposloucháme-li se do této hudby, již nikdy nebudeme moci slova tohoto žalmu nechat „protéci" ušima a myslí jen tak. Strhující akordy sboru a orchestru nám vrývají Hospodinovo slovo do morku kostí. Až zdrcující silou působí zhudebnění textu „Hospodin přísahal a nebude toho litovat." Závěrečná doxologie je korunována Händelovou virtuózní polyfonií, která při slovech „sicut erat in principio" vyúsťuje v brilantní fugu, jaká si nezadá s mistrovskými fugami autorova vrcholného tvůrčího období.

Druhý žalm 113 (112) „Laudate pueri," „Chvalte, Hospodinovi služebníci, chvalte jméno Hospodinovo," byl dokončen 8. července, což je jenom týden před začátkem slavnosti. Úžasná mezzosopránová árie s hobojovým sólem. Vyvolává sugestivní představu, že takto asi zpívá tento žalm v nebi sama Panna Maria, Královna Karmelu. To ona vyzývá Hospodinovy služebníky, bratry karmelitány, aby chválili jméno Hospodinovo. A sbor skutečně odpovídá: bratři karmelitáni zpívají střídavě se svou Královnou...

Poslední dochovaný žalm je žalm 127 (126) „Nisi Dominus", „Když nestaví dům Hospodin, marně se lopotí, kdo ho stavějí", dokončený jen pouhé tři dni před slavností! Händel pracuje ve velikém spěchu, termín sotva stíhá. Na kompozici to ale není nikterak poznat. Není v ní ani jediná notička, ani jediný akord nebo pasáž, o kterých bychom mohli zapochybovat, jestli by bývaly nemohly být napsány jinak. Vše je jakoby opsáno shůry... Dochovaly se ně-

12 Je komponována na Izajášův text: „Jak pastýř pase své stádo, beránky svou paží shromažďuje, v náručí je nosí, březí ovečky šetrně vede" (Iz 40, 11).

13 Mt 22, 41-46.

které skicy, na kterých je patrné, jak Händel pracoval. Jeho rukopis nese známky velikého chvatu. Většinou začíná zaznamenávat čtyřhlas, pak tříhlas, o kus dál jen dvojhlas a nakonec už jenom bas... Jen jakési záchytné body, nejhrubší obrysy, ostatní hlasy a všechny podrobnosti budou doplněny až později. Odkudsi totiž slyší již celou hotovou skladbu ve výsledném tempu... Při zkoumání původních karmelitánských chorálních nápěvů k nešporám zjistili muzikologové pozoruhodnou věc: Händel ve svém zhudebnění používá mnoho úryvků a motivů z původních chorálních nápěvů a vkomponovává je do svých skladeb, aniž by tím jakkoliv narušil svůj vlastní osobitý sloh. Toto ale dnešní posluchač již nemůže postřehnout, protože ony chorální melodie dnes nejsou běžně známy.

Slavnost Madonna del Carmine bývala ukončována slavnostním procesím k oltáři Panny Marie za zpěvu „Salve Regina". Dochovalo se karmelitánské „Caeremoniale" (pokyny k liturgickému provedení obřadu) k nešporám slavnosti Panny Marie Karmelské z roku 1616, které nám to dokládá. Händel proto dostává ke zhudebnění i text této antifony. Učinil tak již v červnu onoho roku na Ruspoliho venkovském sídle ve Vignanello, kam byl tehdy pozván. Dvě úvodní části „Salve Regina" a „Ad te clamamus" jsou velmi niterné. Není to jen uctivý pozdrav Královně, ale úplné otevření se jí a odevzdání i těch nejintimnějších zákoutí srdce milované Matce. Třetí část „Eia ergo, Advocata nostra" začíná výrazným varhanním sólem. Při slavnosti prý hrál varhanní part Händel sám a toto varhaní sólo si psal tedy pro sebe. Závěrečná část „O clemens, o pia, o dulcis Virgo Maria" patří k nejniternější duchovní hudbě, jaká byla kdy napsána. Závěr je jako extáze, přecházející do úplného ticha. Je naprosto nemožné, aby takováto hudba mohla být zkomponována bez hlubokého vztahu k té, ke které se modlitba obrací...

Händel zhudebnil ještě další dvě antifony: „Haec est Regina virginum" a „Te, decus virgineum." I ty byly určeny pro večerní chvály zmíněné slavnosti. Obě jsou komponovány jako sopránová a altová árie, doprovázejí je smyčce a basso continuo. Rozsahem jsou nevelké, ale na obě lze bez zaváhání vztáhnout výrok svatého Augustina, uvedený v úvodu tohoto článečku. Slovy prostě není možné je charakterizovat, jsou to dva překrásně vybroušené diamanty, zasazené v koruně Panny Marie Karmelské... Další antifony se bohužel nedochovaly.

Händelovy skladby pro Pannu Marii

Snažíme se představit si slavnost tak, jak se asi tehdy udála, ovšem máme přitom k dispozici jen několik kusých zpráv a dokumentů a důležité podrobnosti nám stejně unikají. Již nikdy se nedovíme, co přesně vedlo k tomu, že byl zhudebněním nešpor pověřen právě mladý Händel. Důležitější je však

vidět věci z pohledu Boží Prozřetelnosti: napsat moteto „Saeviat tellus", zhudebnit pět slavnostních žalmů, včetně slavného „Dixit Dominus", a ještě „Salve Regina", to je velice závažné dílo, určené Matce Boží a řeholnímu řádu, který jí patří, který je zvláštním způsobem její.

Nyní, s odstupem tří set let, vidíme, jak náš milý Pán vedl všechny ty nitky zdánlivých náhod, situací a podivuhodných shod okolností tak, aby toto dílo mohl uskutečnit ten, kterému bylo pro takový úkol dáno nejvíc hřiven. Umíme si představit, jaká musela být tehdy v Římě tvrdá konkurence, kolik vynikajících a dobře osvědčených skladatelů zde žilo, jaká tu asi panovala řevnivost, závist, pletichy, intriky. Přesto se úkol dostává bezpečně do rukou tohoto dvaadvacetiletého chlapce z druhého konce Evropy, protestanta, který jako skladatel má všechno teprve před sebou... Také si všimněme, že dokonce i zákaz provozování opery je v Božím plánu: díky němu nemůže být mladý Händel sváděn a rozptylován divadlem. A jak to, že texty o Panně Marii zhudebňuje luterán? Však Pán má pro něho přichystány ke zhudebnění ještě další mariánské texty! Hřivny úžasného nadání, které do něho Pán vložil, mu umožní nahlédnout do hudebního nebe a hudbu odtamtud doslova opsat a snést ji k nám na zem... Přitom se mu srdce zapálí láskou k té, pro niž tu hudbu píše. Ona sama mu tuto lásku vyprosí!

V roce 1703 zachvátilo Itálii ničivé zemětřesení. V některých oblastech provincie Lazio nezůstal kámen na kameni. Římané se modlí k Panně Marii, prosí o ochranu pro Věčné město. Na Hromnice vidí Římané, jak se nad městem klene obrovská duha, na ní trůn, na něm sedí sama Panna Maria. Římané ví, že jsou vyslyšeni, město bude uchráněno! Matce Boží je potřeba za to poděkovat. Každoročně se pak ve výroční den konají děkovné pobožnosti. Také na Hromnice roku 1708 bude děkovná pobožnost.[14] Kardinál Ottoboni proto předává Händelovi ke zhudebnění další texty, tentokrát italské, které popisují onu zázračnou událost. Při pobožnosti se pak hraje úplně nová kantáta „Donna, che in ciel," „Paní, která v nebi," složená zvlášť jen k této příležitosti.[15] Pán to zase zařídil, aby Jeho Matce krásnou hudbou poděkoval právě „caro Sassone"...

14 Zemětřesení byla dvě, v lednu a únoru 1703. Otřesy pocítil i Řím, ale nedošlo k žádným obětem. Kromě děkovných pobožností, které se měly konat po následujících pět let, papež Klement XI. znovu potvrdil zákaz veřejného provozování opery i všech divadelních představení, který vydal již jeho předchůdce Inocenc XII. Toto zřeknutí se divadelních představení mělo být projevem pokání za hříchy i projevem vděčné důvěry v ochranu před ničivými pohromami do budoucna.

15 Autograf tohoto díla se nedochoval. Podobně jako u mnoha jiných kompozic z okruhu kardinála Ottoboniho, se dochoval jen opis, který je dnes uložen v Santini-Bibliothek v Münsteru.

Hudba dlouho nedostupná

Přes veliké skladatelovo mládí dosahuje Händelova hudba, zkomponovaná pro slavnost Madonna del Carmine, mimořádného stupně mistrovství, který je srovnatelný s jeho nejlepšími pozdějšími skladbami. Jak to, že se toto dílo nehrálo alespoň tak často, jako třeba Mesiáš? To proto, že bylo ztraceno. Znovu spatřilo světlo světa teprve nedávno. Novodobé provedení a rekonstrukci Händelových karmelitánských nešpor umožnil až objev několika svazků karmelitánských zpěvů v jednom soukromém římském archivu a náhodný objev dvou antifon vážících se ke karmelitánskému svátku, zhudebněných Händelem, spolu s dalšími materiály, pocházejícími z autorova pobytu v Římě, na půdě jednoho domu v Manchesteru v roce 1985, tj. v roce třístého výročí Händelova narození.[16]

Někteří muzikologové se domnívají, že některé kompozice, které dnes považujeme za součást Händelova zhudebnění karmelitánských nešpor, mohly být původně komponovány pro jiné objednavatele. Žalm „Dixit Dominus" i antifona „Salve Regina" opravdu bývaly zhudebňovány velmi často jako samostatná moteta. Ale i kdyby tyto skladby byly napsány pro jinou příležitost, v té době bylo naprosto běžné, že i takovéto skladby zkomponované již dříve se klidně použily i jinde. Sám Händel uplatnil závěrečné Aleluja ze „Saeviat tellus" v roce 1724 jako závěr jiného moteta na italský text „Silete Venti" (pojednává o lásce k Pánu Ježíši) a slavné Aleluja z „Mesiáše" ve skladbě „Foundling Hospital Anthem" (zkomponované pro dobročinný koncert k získání prostředků na otevření sirotčince).

Dnes není možné s jistotou říci, jaké skladby se přesně o slavnosti v roce 1707 hrály a jak slavnost probíhala. Někteří muzikologové míní, že Händel nezhudebnil všech pět žalmů a všechny antifony a že tedy velká část nešpor byla zpívána v původním chorálu. Podle této hypotézy se v roce 1987 pokusil zrekonstruovat karmelitánské nešpory britský soubor „Taverner Choir & Players" s Andrew Parrottem. Vzniklo album dvou CD, na kterých jsou nahrány úplně celé druhé nešpory zpívané latinsky scholou na chorální nápěvy a do nich je vsazeno oněch sedm částí, které zhudebnil Händel.[17] Jiný názor má za to, že části nešpor, které Händel nezhudebnil, byly tehdy doplněny kompozicemi od jiného autora (nebo autorů), což se v té době také dělávalo. Dosud

16 Graham Dixon: „Handel's Music for the Carmelites: A study in liturgy and some observations on performance", *Early Music* 15 (1987) str. 16–29.

17 Při srovnání této nahrávky se zmíněnou studií A. Forcadella zjistíme, že Parrott k žalmům nešpor ovšem doplnil antifony patřící k ranním chválám. Dvě Händelem zhudebněné skutečné antifony k nešporám uvedl jako alternativní (následují po žalmu jako jiná antifona než ta, kterou byl žalm uveden). O tom, jak použil skladbu Saeviat tellus, jsme se zmínili výše. Ostatní části nešpor na nahrávce odpovídají liturgickým textům, které uvádí Forcadell.

však nebyl učiněn žádný pokus sestavit program tehdejší slavnosti podle této hypotézy. Považujeme proto za pravděpodobnější, že existovaly jen kompozice od Händela a že ostatní části nešpor byly opravdu ponechány v chorálu.

Od prvního novodobého provedení a prvních nahrávek si dílo získává interprety i posluchače po celém světě. Ale ani hudebníci, ani publikum dnešního sekularizovaného světa většinou nemají ponětí o duchovních souvislostech vzniku tohoto díla. Všichni ale shodně cítí onen mimořádný duchovní náboj, který z něj vyzařuje, bez ohledu na to, zda v životě vyznávají a praktikují víru nebo ne. Náročnost hlasových partů je přitom tak veliká, že jsou realizovatelné jen pro hrstku těch nejnadanějších. To však nebrání tomu, aby se o ně nepokoušely i mnohé adeptky pěveckého umění a konzervatoristky. Přitažlivost a popularita díla je u zpěváků tak veliká, že byla dokonce vytvořena edukativní CD nahrávka těchto nešpor bez sólových partů, pouze orchestr, sbor a varhany. To aby si sopranistky mohly i doma zazpívat s doprovodem všech nástrojů a vytvořit si v domácích podmínkách iluzi koncertního provedení.

Vezmeme-li do rukou jakékoliv dějiny evropské hudby a otevřeme-li je na místě pojednávajícím o baroku první poloviny osmnáctého století, budeme číst mnoho zvučných jmen skladatelů – jistě vynikajících. Jeden každý z nich by býval mohl karmelitánům zhudebnit nešpory velmi dobře. Ale jsou zde jenom dvě jména hudebních velikánů, kteří prošli tím nejhustším sítem dějin a kteří genialitou výrazně převyšují všechny ostatní: Johann Sebastian Bach a Georg Friedrich Händel. Ten první, ač také luterán, zkomponoval pro Matku Boží to nejkrásnější Magnificat, jaké kdy bylo v historii napsáno. Toho druhého si Panna Maria vybrala, aby napsal ten nejkrásnější a nejvzácnější hudební klenot pro Karmel, pro její řád, pro tu „záležitost, kterou ona prosazuje"... Carmelitae, jubilate! Alleluia!

KARMEL
ČASOPIS PRO DUCHOVNÍ ŽIVOT
Vydává Českomoravská generální delegatura řádu karmelitánů v Kostelním Vydří.
Odpovědný redaktor P. Gorazd Cetkovský O.Carm.
ISSN – KARMEL 1210 – 499X
Podávání novinových zásilek povoleno Českou poštou s. p., ředitelstvím odštěpného závodu Jižní Čechy v Českých Budějovicích, j. zn.: P – 1911 / 97 ze dne 9. dubna 1997.
Evidenční číslo: MK ČR E 13791